

Olvashatnak azok,

AKIK NEM OLVASHATTAK, AZOKTÓL, AKIK EDDIG NEM ÍRHATTAK

Könyvhöz jutnak a dolgozók

Foltos, rojtos szelű könyv. A lapjai sok helyütt piszkosak, a betűk elkopáltak. Sok aláhúzás, másutt oldaljegyzetek benne. Alaposan használt. De mégiscsak könyv. *Szentmiklóssy*: "Az árpádkori magyar társadalom története." (Ma már tudjuk: *Molnár Erik* a szerzője.) Hosszú, hosszú utat tett meg, amíg idejutott, a Tisza mellé, egy kétezer lakosú kis faluba.

1

Hosszú utat tett meg, nemcsak kilométerekben, időben is. Sok évvel ezelőtt adták ki. Akkor egy körüli könyvkereskedésben egy diák vette meg. Nem is ismerte a szerzőjét, érdeklődésre készült, gondolta hasznát veszi. A könyv pár hónap múlva egy múzeumkörüli antikváriumba került: a diák adta el. Kellott neki a könyvért kapott másfél pengő, találkaja volt aznap és virágot vett a szecelmének.

A heti fizetés napján innen egy munkás vitte el. Ő már nem véletlenül. Régóta kereste és örült, hogy olcsón hozzájuthatott. Később, 1942-ben, kölcsönadta egy ifimunkásnak, aki magával vitte vasárnap, a budai hegyekre, amolyan "illigális" kirándulásra. Razzia volt. Mielőtt még a detektívek az ő csoportjukhoz értek, sikerült könyvét a bokrok közé hajtani. Nem volt tilos ez a könyv, de "gyanús" lehetett, aki olvassa. Három nappal később még a bokrok alatt volt. Megtalálta valaki, aki napalait a budai hegyekben töltötte, mert tudta, hogy a lakásán keresik *Horthy kopót*. Este magával vitte a barátjához, akinél éjszakázott. Ez a fiú pedig elrejtette egy csomó másikkal együtt.

A felszabadulás után előkerült. Megmaradt utolsó gazdája, egy vagyár kultúrcsoport-vezetőjének tulajdonában, aki az MKP. kerületi szervezetében elolvasta a tiszamelléki újgazdák levelét. Ezt írták többek között: "Hejgiségünk már van a könyvtár számára, a bogár polcokat is készített, de bizony ezek a polcok még üresek... Gyűjtünk, gyűjtünk, de nem tudunk elég pénzt összeszedni... Egyelőre az újságokat, meg egy-egy folyóiratot rakunk csak a polcra..."

Ezeknek küldte el az üres polcra *Molnár Erik* könyvét a legutolsó tulajdonosa.

2

Nem volt könnyű *Horthyék* Magyarországon olvasni. Olvasni — a szó nemesebb értelmében: haladó írók haladószellemű, a valósággal, a dolgozók problémáival foglalkozó könyveit. Mert az urakodó osztály érdeke szerint, vagy az egyenesen rendelkezésre készített művekhez nem volt nehéz hozzájutni. Potom pénzért, néha még ingyen is elárasztották velük a falvak és a városok könyvtárait. Megvolt rá minden okuk. Mert az érzélgős, hazug történetek a jóságos földesurakról és nemesszövű gyárigazgatókról megtévesztették a kisembereket egy részét. Hitték, hogy valóban a gyárigazgató vagy a nagybirtokos jóságán vagy rosszaságán múlik a sorsuk. Azok pedig, akik ebben nem hitték, úgy merültek el az érzélgős történetek tengerében, mint valami feledést hozó mákonyban. A süppedős fotelekról, sühögő selymekről és elkényeztetett kisasszonyokról olvasva, megfeledtek kicsit a saját bajaikról.

De az ipari és mezőgazdasági dolgozók öntudatos tömegei nem voltak kíváncsiak az ilyen könyvekre. Másokhoz pedig csak nagyon nehezen jutottak. Az első nehézség ott volt, hogy azelőtt a magyar könyvkiadók jórésze nem akarta, vagy nem merte haladószellemű, baloldali írók műveit kiadni. Ha mégis kiadták — legszívesebben titokban tartották volna, nem hirdették, nem reklámozták. Aki aztán vett ilyen könyvet, az előbb háromszor is körülmézett az fizetést küszöbéről, hogy nincs-e detektív a nyomában? Ha az ipari munkássághoz nehezen, a falvak népéhez úgyszólván egyáltalán nem jutottak el ezek a könyvek.

3

A felszabadulás első hónapjában, a romeltakarítás, majd az újjáépítés lendületében, az infláció verejtékes nyomorúsága idején a dolgozó tömegek főgondja az anyagiak felé

nyúlt. Csak később, hogy a forint árnál megszerezhették a mindennapi kenyeret és nagyrátkán a húst is mellé, kezdett felszínre törni és mindinkább megerősödni a tömegek vágya: olvasni és tanulni! A milliós paraszt- és munkástömegek, akik a felszabadulás két éve alatt évszázadokat ugrottak át, tudni, ismerni akarták eddigi szenvedéseik okát.

A napi- és heti lapok, szemináriumok már nem elégítik ki az igényeket. Regényekre, tudományos művekre vágnak a dolgozók; azoknak a külföldi és magyar íróknak és tudósoknak a hangját akarják hallani, akiket *Horthyék* nem engedtek szóhoz jutni.

Az olvasás azonban mindenekelőtt pénz, méghozzá a mai átlagos keresetekhez sok pénz kérdése.

Nagy akarattal, leleményességgel, munkával próbálták ilt-otk ezt pótolni. Nincstelen úgazdák adták össze filléreiket, ipari dolgozók szereztek néhány könyvet. A szomorú helyzet ma az, hogy a kultuszminisztérium 1923-tól 44-ig mindössze 3.000 népkönyvtárat állított fel, ezekből is csak 500 maradt meg 15.000 — nagyon keves értékű könyvvel.

4

A magyar demokráciának kell gondoskodnia arról, hogy a dolgozó tömegek az anyagi felszabadulás után felszabaduljanak szellemileg is. A *Népkönyvtárakat Szervező Országos Bizottság* vállalta magára e sok nehézségbe ütköző feladatot egy részét. A fővédnökök: *Károlyi Mihályné* és *Szent-Györgyi Albert*, továbbá a magyar tudományos, művészi és politikai élet legjobbjai a közeljövőben ezer népkönyvtár felállítását tervezik.

A legfontosabb: az anyagi alap már megvan erre a célra. Március 20-án

a NSZOB tárgysorsjátékot rendezett, amelynek tiszta jövedelmét, közel 100.000 forintot, e cél szolgálatába állítják. Egyéni gyűjtésekből ugyan csak komoly összeg áll a Bizottság rendelkezésére. A könyvkiadóvállalatok ugyancsak megértették e mozgalom óriási jelentőségét és 30.000 forint árú könyvet máris ingyen a népkönyvtárak javára ajánlottak fel. A jövőben 25 százalékos kedvezményt adnak a népkönyvtárak bevásárlói számára.

A szovjet írók — a külföldiek közül elsőként — egyszer és mindenkorra lemondtak műveik magyarra való fordítási honoráriumáról, ez könyvenként 8 százalékos jelent. Az illetékes könyvkiadók ezt a többszáz ezer forintot kitevő összeget könyvben juttatják el a NSZOB-hoz.

Pénz tehát már van, lesznek könyvek is. Hátra van még egy igen fontos feladat: a könyvek gondos kiválasztása. Más olvasnivalóra vágyik a paraszt, másfajta művek érdeklik a munkást, ismét mások az asszonyokat, mások a gyerekeket. Budapesten a leghivatottabb szakemberekből álló főbizottság — falvanként, városanként is lesznek bizottságok — már meg is kezdte a listák összeállítását. *Dienes László*, a Fővárosi Könyvtár, *Tolnai Gábor*, a Széchenyi Könyvtár igazgatója, *Lukács György*, a világhírű egyetemi tanár személye ebben a főbizottságban biztosított arra, hogy a dolgozó tömegek kultúrsumját komoly értékű, haladószellemű könyvek tiszta vízával fogják csillapítani.

Még néhány hét és a könyvek ezrel megindulnak a falvak felé. Még néhány hét és az ezer népkönyvtár almából valóság lesz. Első komoly lépés ez a dolgozók szellemi felszabadítása terén, melyet sok száznak kell a jövőben gyors ütemben követnie.

PONGRÁCZ ZSUZSA